

Mademki her şeyin Allah'tan olduğunu bilirsin ve ona iz'anın vardır.

İ'lem eyyühe'l-aziz! Mademki her şeyin Allah'tan olduğunu bilirsin ve ona iz'anın vardır. Zararlı menfaatli her şeyi tahsin ve hüsn-ü rıza ile kabul etmek lâzımdır. Ve illâ gaflete düşmeye mecbur olursun. Bunun için esbab-ı zahiriye vaz'edilmiş ve gözlere de gaflet perdesi örtülmüştür. Kâinat hâdiselerinden insanın heva ve hevesine muhalif olan kısım, muvafık olan kısımdan daha çoktur. Eğer heva sahibi, bu esbab-ı zahiriyeyi görüp Müsebbibü'l-esbab'dan gaflet etmese itirazlarını tamamen Allah'a tevcih eder.

İnsan, hevesinin cennetini arar; hayat, ona hikmetin kışını gönderir. O, hep arzusuna göre bir dünya bekler; oysa dünya, kaderin çizdiği bir imtihan sahnesidir. Çünkü dünya, heveslerin değil, hakikatlerin sahnesidir. Burada heva değil, hikmet hükmeder. **Öfkenin kaynağı nedir? Huzursuzluğun gizli kökleri nerede saklıdır? Ve kalbin gerçek sükûnu, hangi bakışla kazanılır? Teslimiyet huzuru nasıl yakalanır?**

İ'lem eyyühe'l-aziz! Mademki her şeyin Allah'tan olduğunu **bilirsin** ve ona **iz'anın** vardır.

Yani sen, kâinatta olan hiçbir şeyin başıboş olmadığını, her şeyin Allah'ın yaratmasıyla meydana geldiğini kabul ediyorsun.

Başına gelen bir nimet de, bir sıkıntı da, bir kazanç da, bir kayıp da... Hepsinin Allah'ın takdiriyle olduğunu biliyorsun.

“ve ona iz'anın vardır.”

“İz'an”, sadece bilmek değil; **kalben ikna olmak, içten kabul etmektir.** Yani sen sadece “Allah yaratıyor” demiyorsun; buna gerçekten inanıyor, kalbinde buna yer veriyorsun.

Bu şu demektir: Aklen kabul ettin, kalben tasdik ettin, şüphe etmiyorsun. Artık bu hakikat senin için **kesin bir inanç hâline gelmiş.**

“Dimağda meratib var, birbiriyle mültebis, ahkâmları muhtelif. Evvel tahayyül olur, sonra tasavvur gelir. Sonra gelir taakkul, sonra tasdik ediyor, sonra iz’an oluyor, sonra gelir iltizam, sonra itikad gelir. İz’an, bir şeyin şuurunda olmak ve onu külli ve ihata ile idrak etmek anlamına da gelir. Neticesi de imtisaldir.

Bir hakikati sadece duymak yetmez; o hakikatin ruhumuza nüfuz etmesi için dimağdaki şu yedi mertebeden geçmesi gerekir. Her bir basamak, bir sonrakinin anahtarıdır:

- **1. Tahayyül (Hayal Etme):** Bilginin zihinde bir görüntü olarak belirmesidir. Bir hüküm taşımaz, **karın doyurmaz.**
- **2. Tasavvur (Şekillendirme):** Hayale bir suret giydirmektir. Henüz bir karar yoktur, bu yüzden **fayda vermez.**
- **3. Taakkul (Akıl Erdirme):** Meseleyi sadece aklen bilmektir. “İçki zararlıdır” diye bilmek gibi; tek başına **fiili engellemez.**
- **4. Tasdik (Onaylama):** Aklın “Bu doğrudur” diyerek mührü basmasıdır. Yapmaya niyet ettirir ama henüz **yaptırılmaz.**
- **5. İz’an (Kavrayış/Teslimiyet):** Akıl ile kalbin birleştiği noktadır. İnsan bu mertebede **doğruyu yapmaya, yanlışını terk etmeye başlar.** (İbadetin başladığı yer burasıdır.)
- **6. İltizam (Taraf Olma):** Bilgiyi “vacip” (zorunlu) görme halidir. Kişi o doğruyu yapmayı, **nefes almak kadar mecburi hisseder.**
- **7. İtikad (Bağlanma/İnanç):** Bilginin ruhun parçası olmasıdır. Kişi o hakikati **hayatı pahasına korur;** tehdit edilse de asla vazgeçmez.

Sır: İz’an mertebesine ulaşan bir idrakin neticesi **imtisaldir;** yani o hakikatle amel etmek, onu hayata dökmektir. Dimağda **tahayyül** ile başlayan bu yolculuk, kalpte **iz’an** ve ruhta **itikad** ile son bulduğunda; insan artık olayların dalgalarında boğulmaz. Bilakis, kâinatın dizginini elinde tutan Zât’a güvenmenin verdiği o muazzam huzurla, her hadiseye **“Elhamdülillâhi alâ külli hâl”** (Her hal için Allah’a hamdolsun) diyerek bakar.

Madem her şeyin Allah’tan olduğunu biliyorsun ve bu konuda **iz’anın** (tam bir kavrayışın) var; o halde İyi kötü, güzel çirkin, hayat ölüm, sevinç üzüntü, genişlik darlık, sıhhat hastalık, galibiyet mağlubiyet, kâr zarar... Bütün bunların tamamını, hiçbir ayırım yapmadan tahsin ile ve hüsn-ü rıza ile kabul etmek lâzımdır.: Hayrihi ve şerrihi min Allâhû Teâlâ” demek lazımdır.

مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ؟ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ اللَّهُ قَلْبَهُ؟

“Allah’ın izni olmaksızın hiçbir musibet isabet etmez. Kim Allah’a iman ederse, Allah onun kalbine hidayet verir (kalbini doğruya yöneltir).” (Tegabün, 11)

Zararlı menfaatli her şeyi tahsin ve hüsn-ü rıza ile **kabul etmek** lâzımdır. Ve illâ gaflete düşmeye mecbur olursun.

Burada Üstad, ruhsal bir check-up (muayene) yapıyor. Eğer hayatın getirdiği zararlı veya menfaatli hadiseleri **tahsin** (güzel bulup onaylamak) ve **hüsn-ü rıza** (hoşnutlukla karşılamak) ile kabul edemiyorsak, sistemde bir “arıza” var demektir. Peki, bu sorun tam olarak nerede ve neden bizi **gaflete** düşmeye mecbur ediyor?

Hüsn-ü rıza ile kabul edememenin temelinde şu engeller vardır:

1-Bakış Açısı (Nazar) Daralması: Olayı sadece o anki “acı” veya “kayıp” üzerinden görürüz. Büyük resmi, yani o hadisenin ahiret meyvesini veya günahlarımıza kefarete oluşunu göremeyiz.

2- İz’an Eksikliği: Dimağdaki o mertebeleri hatırlayalım; sadece “biliyoruz” (tasdik), ama o bilginin ruhumuza işlemesine (iz’an) izin vermiyoruz. Allah’ın her şeyi hayırla yarattığına dair “teorik” bilgimiz var ama “pratik” teslimiyetimiz zayıf.

3-Sebepler Perdesine Takılmak

Eğer bir olayı rıza ile karşılayamıyorsak, zihnimiz hemen bir suçlu aramaya başlar. İşte gaflet burada başlar:

- **Trafik kazası mı oldu?** “Ah o şoför uykusuz olmasaydı...” deriz.
- **Maddi zarar mı ettin?** “O adam beni kandırmasaydı...” deriz.
- **Hastalık mı geldi?** “O gün o soğuk suyu içmeseydim...” deriz.

Sonuç: Olayı tamamen **sebeplere** bağlarız. Şoföre, adama veya soğuk suya takılıp kalırız. Oysa onlar sadece birer “postacı”dır. Biz postacıya kızarken, mektubu gönderen **ilahi iradeyi** (Mektup Sahibini) görmeyi unuturuz. İşte Üstad’ın “Gaflete düşmeye mecbur olursun” dediği karanlık nokta burasıdır.

Gafletten Kurtuluşun Formülü: Tahsin ve Rıza

Eğer “Zarar da olsa, yarar da olsa bu O’ndan geliyor” diyerek **tahsin** (Onun sanatını güzel bulma) edebilirsen, aradaki sebepler perdesi şeffaflaşır:

Hüsn-ü Rıza Gösterirsen: Sebepleri aşar, Müsebbibü'l-Esbab'a (Sebepleri Yaratan'a) ulaşırsın. "Evet, şoför hatalıydı (sebebe), ama Rabbim bu hadiseyle benim hakkımda bir hüküm verdi (irade)" dersin.

Rıza Göstermezsen: Sebeplerle kavga eder, yorulur, perişan olur ve sonunda "kaderi tenkit" ederek manevi bir boşluğa düşersin.

Ey nefsim! Madem diyorsun ki: "Her şey Allah'tandır." Madem buna inanıyorsun... O zaman sana soruyorum: Gerçekten öyle olsaydı hâlin nasıl olurdu?

Başına bir musibet geldiğinde neden yüzün düşüyor? Neden hemen şikâyete başlıyorsun? Neden kalbin daralıyor? Hani her şey Allah'tandı?

Bak, nimet gelince ne güzel diyorsun: "Allah verdi." Ama zarar gelince ne diyorsun? "Niye böyle oldu?" "Ben bunu hak etmedim..." Demek ki senin "Allah'tandır" sözün dilinde var ama kalbinde yok!

Eğer gerçekten iman etmiş olsaydın, zararlı görünen şeyde de bir hikmet görürdün. Acı gelen şeyde de bir rahmet arardın. Başına geleni sadece katlanılacak bir yük değil, takdir edilmiş bir eğitim olarak görürdün.

Tahsin ne demek biliyor musun? Sadece sabretmek değil... "Bu da güzel" diyebilmektir. Hüsn-ü rıza ne demek? Dişini sıkıp dayanmak değil... Kalben razı olmak, içten kabul etmektir.

Şimdi kendine sor: Başına gelen bir sıkıntıya "Bu da Allah'tan ve güzeldir" diyebiliyor musun? Diyemiyorsan, sorun olaylarda değil; senin imanında. Çünkü hakiki iman, sadece nimette "Allah" demek değil; musibette de "Allah" diyebilmektir.

Bunun için **esbab-ı zahiriye vaz'edilmiş** ve gözlere **de gaflet perdesi** örtülmüştür.

Bunun için esbâb-ı zâhiriye vaz'edilmiş ve gözlere de gaflet perdesi örtülmüştür. Yani hakikatte her şey Allah'ın takdiriyle meydana geldiği hâlde, insanın doğrudan bu hakikatle yüzleşip itiraz makamına düşmemesi için araya sebepler konulmuştur.

Mesela hastalığın sebebi olarak mikrobu görürsün; işten kovulmanın sebebi olarak patronun kararını, trafik kazasının sebebi olarak başka bir sürücüyü... Gözün hep bu görünen sebeplere takılır. Böylece asıl Müsebbibü'l-Esbâb'ı perde arkasında bırakır, doğrudan O'na yönelip itiraz etmekten korunursun.

Çünkü eğer bu perde olmasaydı ve insan her şeyin doğrudan Allah'tan geldiğini çıplak şekilde görseydi, nefesine ağır gelen her olayda itirazını doğrudan Allah'a yöneltirdi. İşte bu yüzden sebepler bir cihette gaflet perdesidir; fakat aynı zamanda insanı büyük bir tehlikeden koruyan bir rahmettir.

Kâinat hâdiselerinden insanın heva ve hevesine muhalif olan kısım, muvafık olan kısımdan daha çoktur.

Yani insanın istediği değil, istemediği şeyler daha fazla gerçekleşir. Rahat yaşamak ister ama hastalık gelir. Zengin olmak ister ama geçim sıkıntısı yaşar. Sevdikleriyle beraber olmak ister ama ayrılıklar olur. İsteddiği evi, arabayı almak ister ama imkânlar sınırlıdır. Hep güzel havalar ister ama fırtına, yağmur ve soğuk gelir. Kalbinde sadece huzur ister ama sıkıntılar, vesveseler ve imtihanlar peşini bırakmaz. Demek ki bu kâinat, insanın keyfine göre dönmüyor.

Üstadımız yine başka yerde şöyle zikreder.

Ey müteşekkî! Sen nesen? Neye binaen itiraz ediyorsun? Cüz'î hevesini külliyat-ı kâinata mühendis mi yapıyorsun? Kokmuş olan zevkini nimetlerin derecelerine mikyas ve mizan mı yapıyorsun? Ne biliyorsun ki, zannettiğin nimet nîkmet olmasın. Senin ne kıymetin var ki, sineğin kanadına müvâzi olmayan hevesini tatmin ve teskin için felek çarklarıyla hareketten teskin edilsin?

Öfkenin temel sebebi de işte burada başlar. İnsan sadece esbâb-ı zahiriyyeye takılır; mikrobu, patronu, insanları, şartları görür ama arkasındaki Müsebbibü'l-Esbâb'ı ve O'nun hikmetini unuttur. Olayların sadece görünen yüzüne bakar, ilahî planı göremez. Kendine zulmedildiğini sanır, haksızlığa uğradığını zanneder. Ve bu zan, kalbinde bir öfkeye dönüşür.

Hâlbuki hakikat Kur'ân'da şöyle ilan edilir:

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ ۖ وَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ
لَّكُمْ ۖ وَعَسَىٰ أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ ۗ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا
تَعْلَمُونَ ۗ

(Ey mü'minler!) O, hoşunuza gitmediği hâlde savaş size farz kılındı. Fakat olur ki, bir şeyden hoşlanmazsınız ama, o sizin için hayırlıdır. Ve olur ki bir şeyi (de) seversiniz, hâlbuki o sizin için bir şerdir. Allah ise (sizin için hayır olanı) bilir de siz bilmezsiniz. Bakara Sûresi(2) 216. Ayet

İşte bu noktada iki yol ayrılır: Sebebe takılıp Allah'ı unutan öfkelenir. Allah'ı hatırlayıp sebebi aşan ise sabreder ve rahmet bulur. **Çünkü öfke, heveslerin kırıldığı yerde doğar. Heva, hakikati göremediği için isyan eder.**

Düşün ki bir tren raydan çıkmış, çamura saplanmışsın. Sen sadece çamuru, sarsıntıyı ve duruşu görüyorsun; öfkeleniyorsun. Ama biri sana dese ki: "İleride köprü çökmüştü, Allah seni oraya varmadan burada durdurdu." İşte o zaman bakışın değişir. Az önce öfkelenildiğin şeyin aslında bir kurtuluş olduğunu anlarsın.

Demek ki mesele olaylar değil; onları nasıl okuduğundur. Sebeplere takılan öfke bulur, hikmeti gören ise rahmet.

Eğer heva sahibi, bu esbab-ı zahiriyeği görüp Müsebbibü'l-esbab'dan gaflet etmese itirazlarını tamamen Allah'a tevcih eder.

Eğer heva sahibi insan, bu esbâb-ı zâhiriyeği görüp de Müsebbibü'l-Esbâb'dan gaflet etmeseydi, itirazlarını doğrudan Allah'a yöneltirdi. Çünkü görünürde doktoru, patronu, sürücüyü, şartları suçlasa da; hakikatte her şeyin Allah'ın ilmi ve iradesiyle olduğunu fark ettiği anda, itirazın yönü değişir. İşte bu yüzden sebepler bir perdedir; insanın doğrudan o itirazı Allah'a yöneltmesini engelleyen bir hikmettir.

Mesela hasta ve doktor misalini düşün. Hasta, acı veren bir iğneye kızar, doktora öfkelenir. Hâlbuki o iğne, şifa içindir. Eğer hasta, doktorun maksadını bilseydi öfkelenmezdi. Aynı şekilde asker ve talim misalinde; asker zorlanır, yorulur, hatta bazen düşer ama bu eğitim, savaşta hayatta kalması içindir. Trafikte bir kaza yaşandığında da insan ilk anda öfkeye kapılır; fakat nice kazalar vardır ki daha büyük bir felaketi engellemiştir.

Günlük hayatta da aynı perde vardır: Elektrik kesintisi, telefonun bozulması, bir işin aksaması... Bunların hepsi olayların ön yüzüdür, sebep perdesidir. İnsan burada takılıp kalırsa öfkelenir. Ama perdeyi aralayıp arkasına bakarsa, her şeyin Allah'ın bilgisi ve iradesi dahilinde olduğunu görür.

Öyleyse dur ve kendine sor: Sana ulaşan her şey Allah'tan ise, sen kime öfkeleniyorsun?

Her kızdığın olayda bir an dur ve düşün: "Bunda da bir hikmet var." Sus... Sabret... Kendini toparla ve Allah'a teslim ol. Çünkü öfke seni karanlığa götürür; teslimiyet ise rahmete çıkarır. Ve unutma: Allah sabredenlerle beraberdir.